

บทความวิจัย (Research Article)

การพัฒนาแนวคิดสัตว์เลี้ยงชุมชนที่สอดคล้องกับพัฒนาการของทฤษฎีสัตว์
เพื่อรองรับวิถีชีวิตในปัจจุบันระหว่างสมาชิกของชุมชนและสุนัขจร

Developing the Concept of Community Pets to align with Animal Rights
Theories That Correspond with the Contemporary Lifestyles
between Community Member and Stray Dog*

มูทิตา สารพัฒน์**

นักศึกษาระดับปริญญาเอก คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ที่อยู่ เลขที่ 2 ถนนพระจันทร์ แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

อีเมล: mutita.sar@dome.tu.ac.th

Mutita Sarapat

Ph.D. Candidate, Faculty of Law, Thammasat University

Address No. 2 Prachan Road, Phra Barom Maha Ratchawang, Phra Nakhon, Bangkok

Email: mutita.sar@dome.tu.ac.th

วันที่รับบทความ 22 กรกฎาคม 2568; วันที่แก้ไขบทความ 9 ตุลาคม 2568; วันที่ตอบรับบทความ 17 ตุลาคม 2568

---

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าเพื่อประกอบการจัดทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “มาตรการทางกฎหมาย
สำหรับการทำหมันสุนัขภาคบังคับเพื่อจัดการจำนวนประชากรสุนัขจรในชุมชน” หลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะ
นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

** นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; LL.M. (Cross-Border Business and Finance Law in Asia)
Singapore Management University; LL.M. (Energy and Climate Law) Groningen University

บทคัดย่อ

พัฒนาการความรู้ที่มีต่อสัตว์ในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่รับรู้ไว้ว่า สัตว์คือสิ่งมีชีวิตชนิดหนึ่งที่อยู่อาศัยร่วมในโลกใบเดียวกัน แต่มีสถานะที่ไม่เท่าเทียมกัน ไปสู่การสร้างข้อตกลงร่วมกันในสังคมจากการปรากฏตัวของการหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ที่ค้นพบว่า สัตว์หลายชนิดเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความสามารถในการรับรู้ความรู้สึก (sentience) เช่นเดียวกับกับมนุษย์ ทั้งที่เป็นความรู้ความรู้สึกในเชิงลบและเชิงบวก ปัจจุบันความรู้ที่มีต่อสัตว์ในประเทศไทยเปลี่ยนไปอย่างมาก จากเดิมสัตว์ถูกมองว่าเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่งที่เจ้าของจะปฏิบัติต่อสัตว์อย่างไรก็ได้ เป็นการต้องปฏิบัติให้เป็นตามกฎหมาย โดยต้องจัดสวัสดิภาพสัตว์ให้แก่สัตว์ของตนให้เหมาะสม ไม่ละทิ้งสัตว์ของตนโดยไม่มีเหตุอันสมควร ไม่ให้กระทำการอันเป็นการทารุณกรรมสัตว์โดยไม่มีเหตุอันสมควร โดยมีบทลงโทษหากฝ่าฝืน

ในบทความนี้ได้วิเคราะห์พัฒนาการข้างต้นโดยแบ่งแยกตามความจริงตามการรับรู้ที่มีต่อสัตว์ การก่อตัวของทฤษฎีสวัสดิภาพสัตว์และทฤษฎีสวัสดิภาพสัตว์ ความพยายามเสนอให้มีข้อตกลงระหว่างประเทศเพื่อให้ความคุ้มครองแก่สัตว์ในทิศทางที่สอดคล้องกัน รวมทั้งทฤษฎีการเมืองเกี่ยวกับสวัสดิภาพสัตว์ที่ถูกพัฒนาต่อยอดจากทฤษฎีสวัสดิภาพสัตว์ให้สอดคล้องกับวิถีการใช้ชีวิตร่วมกันระหว่างมนุษย์และสัตว์ โดยเน้นการให้คุณค่ากับความสัมพันธ์ในปัจจุบัน ซึ่งรวมถึงการพึ่งพาอาศัยกันทางด้านจิตใจ ที่สอดคล้องกับ แนวคิดการมีชีวิตที่ผาสุกซึ่งขยายมาจากแนวคิดหลักอิสรภาพห้าประการ (5 Freedoms) ซึ่งเมื่อปรับใช้กับการจัดการสุนัขจรในชุมชนสามารถนำเสนอแนวคิดเรื่องสัตว์เลี้ยงชุมชน (community pet) มาผสมผสานต่อเนื่องกับการใช้มาตรการควบคุมจำนวนสุนัขจรอย่างมีมนุษยธรรม ได้แก่ การจับ ทำหมัน ฉีดวัคซีน และปล่อย สุนัขกลับคืนพื้นที่ เป็นโมเดลใหม่คือ CNVR-CP (Capture, Neuter, Vaccinate, Release – Community Pet) เพื่อให้สมาชิกของชุมชนและสุนัขจรยังคงสามารถรักษาความสัมพันธ์เชิงบวกต่อกัน ในอันที่จะทำให้สามารถนำสุนัขจรกลับเข้ามารับการฉีดวัคซีนป้องกันโรค อีกทั้งยังเป็นการสร้างความรับรู้เชิงบวกต่อสุนัขจรให้แก่สมาชิกของชุมชนและสังคมได้อีกทางหนึ่งด้วย

คำสำคัญ: สวัสดิภาพสัตว์; สุนัขจร; สัตว์เลี้ยงชุมชน

Abstract

The perception of animals has undergone a significant transformation—from being regarded merely as living beings cohabiting the planet with humans, yet occupying an unequal status, to becoming subjects of shared societal agreements. This shift has been catalyzed by emerging scientific evidence demonstrating that many animal species possess sentience—the capacity to experience both positive and negative emotions—akin to that of humans. In Thailand, this evolving awareness has led to a profound change in how animals are viewed and treated. Historically, animals were considered property, with owners having unrestricted authority over their treatment. Today, legal frameworks mandate the provision of appropriate welfare for animals, prohibit abandonment without just cause, and forbid acts of cruelty. Violations of these laws are subject to legal penalties.

This article analyzes the mentioned developments by examining the changing perception of animals, the emergence of animal rights and welfare theories, and the push for international agreements aimed at harmonizing animal protection standards. It also explores political theories on animal rights, which have evolved from foundational rights-based frameworks to incorporate the realities of human-animal coexistence. These theories emphasize the value of present-day relationships, including emotional interdependence, and align with the concept of well-being—an extension of the Five Freedoms principle. When applied to the management of stray dogs within communities, this framework supports the concept of the "community pet." It integrates humane population control measures such as capture, neutering, vaccination, and release, forming a new model known as CNVR-CP (Capture, Neuter, Vaccinate, Release – Community Pet). This model fosters sustained positive relationships between community members and stray dogs, facilitates ongoing vaccination efforts, and promotes a more compassionate public perception of stray animals.

Keywords: Animal Rights; Stray Dog; Community Pet

1. บทนำ

กฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันยังไม่รับรองการมีสิทธิของสัตว์ไว้โดยตรง สิทธิสัตว์ในประเทศไทยจึงยังคงอยู่ในระดับแนวคิดที่ขยายตัวมาจากทฤษฎีสิทธิสัตว์ที่นำเสนอโดยปีเตอร์ ซิงเกอร์ (Peter Singer) และทอม เรแกน (Tom Regan) ในขณะที่มีการรับรองแนวคิดสวัสดิภาพสัตว์ตามทฤษฎีสวัสดิภาพสัตว์ ไว้ในพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 โดยกำหนดให้เจ้าของสัตว์มีหน้าที่จัดสวัสดิภาพสัตว์ให้แก่สัตว์ของตนตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด แต่โดยที่ความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายของคำว่า “สิทธิ” หมายถึง อำนาจอันชอบธรรม หรืออำนาจที่กฎหมายรับรองให้กระทำการใด ๆ โดยสุจริตได้อย่างอิสระ แต่ต้องไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิของคนอื่น และคำว่า “สวัสดิภาพ” หมายถึง ความปลอดภัย จึงทำให้คำว่า “สิทธิ” มีความหมายอย่างกว้างมากกว่าคำว่า “สวัสดิภาพ” สอดรับกับกรอบเป้าหมายของทฤษฎีสิทธิสัตว์ที่มุ่งไปสู่การยุติการใช้ประโยชน์ใดจากสัตว์ ในขณะที่ทฤษฎีสวัสดิภาพสัตว์จะมุ่งไปสู่การจัดสวัสดิภาพให้แก่สัตว์ แต่ยังคงยอมรับการใช้ประโยชน์ใดจากสัตว์ได้ โดยต้องไม่ทำให้เกิดความเจ็บปวดทรมานเกินสมควร อย่างไรก็ดี แม้ว่าเป้าหมายของทฤษฎีทั้งสองจะมีความแตกต่างกันอยู่ก็ตาม แต่การพัฒนาต่อยอดแนวคิดของทฤษฎีสิทธิสัตว์ไปสู่ทฤษฎีการเมืองเกี่ยวกับสิทธิสัตว์ (A Political Theory of Animal Rights) และการนำเสนอแนวคิดการมีชีวิตที่ผาสุก (Life Worth Living) ได้เข้ามาผสานและสร้างพื้นที่ร่วมของทั้งสองทฤษฎีให้สามารถนำมาพิจารณาต่อยอดเพื่อสร้างความสมดุลให้เกิดแก่สัตว์ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งในงานเขียนนี้ ก่อนที่จะได้นำเสนอรายละเอียดของทฤษฎีสิทธิสัตว์ ทฤษฎีสวัสดิภาพสัตว์ การสะท้อนความคิดของทฤษฎีทั้งสองในกฎหมายไทย แล้วนำเข้าสู่บทวิเคราะห์เพื่อชี้ให้เห็นถึงศักยภาพของการผสานแนวคิดและทฤษฎีใหม่ที่สามารถนำไปปรับใช้เป็นแนวทางควบคุมการเพิ่มขึ้นของจำนวนสุนัขจรในชุมชนต่อไปนั้น ผู้เขียนจะขอกล่าวถึงความเป็นมาก่อนการเกิดทฤษฎีสิทธิสัตว์และทฤษฎีสวัสดิภาพสัตว์ โดยแบ่งรูปแบบการนำเสนอตามมุมมองที่มนุษย์มีต่อความจริงที่เกี่ยวกับสัตว์ออกเป็น 3 แบบ คือ ความจริงตามธรรมชาติ ความจริงผ่านการรับรู้ และความจริงที่เกิดจากการตกลงกัน ซึ่งจะเห็นได้ว่า การเกิดขึ้นของทฤษฎีทั้งสองเป็นการพัฒนาการรับรู้ความจริงเพื่อนำเสนอแนวคิดที่จะเป็นข้อตกลงร่วมกันในสังคม โดยมีเป้าหมายผลลัพธ์ปลายทางเฉพาะของแต่ละทฤษฎีแล้วนำไปสู่การพัฒนาแนวคิดเสริมเพื่อให้ทฤษฎีที่ก่อตัวขึ้นเดิมทั้งทฤษฎีสิทธิสัตว์และทฤษฎีสวัสดิภาพสัตว์สามารถนำมาใช้ในการจัดการจำนวนประชากรสุนัขจรในชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม

ภาพที่ 1 แสดงการแบ่งแยกความจริงตามการรับรู้ที่มีต่อสัตว์ ซึ่งเรียงเรียงขึ้นเองโดยผู้เขียน

การรับรู้คุณค่าภายในของสัตว์ในช่วงระยะแรกนั้น มนุษย์มองผ่านตัวตนของตัวเอง โดยเทียบเคียงคุณสมบัติและความสามารถของตนเองกับสัตว์ แล้วพิจารณาว่า สัตว์สามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้แบบที่มนุษย์ทำหรือไม่ ไม่ว่าจะเป็นการนับถือศาสนา การใช้เหตุผล หรือการสื่อสารด้วยภาษาในระหว่างสัตว์ รวมไปถึงความสามารถในการรับรู้ความรู้สึก ดังจะเห็นได้จาก แนวคิดของนักคิดชาวอิตาลี ทอมัส อควินัส (Thomas Aquinas) ในปี ค.ศ. 1225-1274 ซึ่งแม้ว่าทอมัสจะยอมรับว่า ความดีของพระเจ้ามีอยู่ในทั้งมนุษย์และสัตว์ แต่ก็เสนอให้แยกมนุษย์ออกจากสัตว์โดยอาศัยเกณฑ์ทักษะการให้เหตุผล โดยให้ความเห็นว่า พฤติกรรมที่สัตว์แสดงออกมาล้วนเป็นการทำโดยสัญชาตญาณ ในขณะที่การตัดสินใจของมนุษย์กระทำผ่านกระบวนการพิจารณาตามครองจริยธรรม (*The ongoing existence of living things also requires that they carry out distinctive operations: taking nourishment and reproducing, moving and perceiving (in the case of animals), and reasoning (in the human case)*)

¹ ควบคู่ไปกับมุมมองที่มีต่อความจริงผ่านการรับรู้ ประมาณ 300 ปี ต่อมา ในช่วงปี ค.ศ. 1533-1592 นักคิดชาวฝรั่งเศส มิเชล เดอ มงแตญ (Michel de Montaigne) นำเสนอมุมมองใหม่โดยเปิดการรับรู้เกี่ยวกับสัตว์ตามความจริงตามธรรมชาติ ซึ่งเป็นการชี้ให้เห็นว่า การรับรู้ทางประสาทสัมผัสทั้งห้าของมนุษย์มีข้อจำกัดอยู่ และการรับรู้ตามธรรมชาติเป็นเรื่องที่อยู่เหนือไปจากความสามารถโดยทั่วไปที่มนุษย์จะรับรู้ได้ทั้งหมด อีกทั้งการรับรู้ของมนุษย์ยังอาจถูกบิดเบือนไปจากการถูกครอบงำด้วยอารมณ์ มิเชลจึงเห็นว่า การนำเอาความศรัทธามา

¹ Stanford Encyclopedia of Philosophy, **Thomas Aquinas** [Online], 2 April 2025. Source: <https://plato.stanford.edu/entries/aquinas/#WillFree>

พิจารณามีความสำคัญมากกว่าการใช้เกณฑ์การให้เหตุผล และเสนอว่า สัตว์และมนุษย์มีความดีแบบเดียวกันจึงเท่าเทียมกัน² ในขณะที่ปีเตอร์ แฮร์ริสัน (Peter Harrison) ที่เห็นพ้องตามแนวคิดของความเท่าเทียมกันระหว่างมนุษย์และสัตว์ ชี้ให้เห็นว่า มนุษย์สามารถเรียนรู้การใช้ชีวิตตามครรลองจริยธรรมของสัตว์ ในบริบทของการใช้ชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติได้ด้วย³

ในระยะต่อมาราวศตวรรษที่ 17 นักคิดเริ่มพิจารณาเกี่ยวกับ การมีความรู้สึกของสัตว์ โดยแบ่งระดับความรู้สึกออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับทั่วไป ซึ่งเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากอวัยวะภายในร่างกาย⁴ และระดับสูง คือ การรับรู้โดยมีสติรู้ตัว⁵ ซึ่งแม้ว่ามุมมองต่อสัตว์จะเริ่มถูกนำมาเชื่อมโยงกับโครงสร้างใหญ่ของสิ่งมีชีวิต โดยสื่อให้เห็นถึงการเป็นส่วนหนึ่งของความมีอยู่อย่างต่อเนื่องของสิ่งมีชีวิตในภาพใหญ่⁶ แม้ว่าการรับรู้ต่อสัตว์ในห้วงเวลานี้จะยังเกาะเกี่ยวอยู่กับมนุษย์ แต่การรับรู้ผ่านสายตามนุษย์ในช่วงนี้นำไปสู่การยอมรับว่าสัตว์สามารถรับรู้ความเจ็บปวดได้เช่นเดียวกับมนุษย์ จึงนำมาสู่ความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาว่า มนุษย์ควรปฏิบัติต่อสัตว์อย่างไร และการปฏิบัติต่อสัตว์ที่ว่าจะสะท้อนไปถึงการปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์ได้ด้วย⁷ จุดของการยอมรับเช่นนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการพลิกโฉมการรับรู้ความจริงที่มีต่อสัตว์ผ่านมุมมองใหม่ โดยเป็นความจริงที่เกิดจากความตกลงร่วมกัน ความจริงนี้เบ่งบานขึ้นในยุคสมัยของโมहनทาส กรมจันท์ คานธี (Mohandas Karamchand Gandhi) ในช่วงศตวรรษที่ 20 โดยคานธียึดมั่นในการปฏิบัติต่อสัตว์ด้วยความเมตตา สนับสนุนการยุติการใช้ความรุนแรงต่อสัตว์ และการงดเว้นการฆ่าสัตว์ทั้งปวง⁸ จนนำไปสู่การพัฒนาเป็นทฤษฎีเกี่ยวกับสัตว์ในปัจจุบัน

---

² Richard H. Popkin, **Apology for Raymond Sebond by Michel de Montaigne** [Online], 2 April 2025. Source: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,sso&db=ers&AN=89876369&authtype=shib&site=eds-live&scope=site>

³ Peter Harrison, **The Virtues of Animals in Seventeenth-Century Thought**, *Journal of the History of Ideas*, Volume 59 Issue 3 (July 1998), p. 471.

⁴ Peter Harrison, **Descartes on Animals**, *The Philosophical Quarterly*, Volume 42 Issue 167 (April 1992), pp. 224-225.

⁵ Justin E. H. Smith, **Divine Machines: Leibniz and the Sciences of Life**, (Princeton: Princeton University Press, 2011), p 166.

⁶ Ibid., p. 168.

⁷ Scott Wilson, **Indirect Duties to Animals**, *Journal of Value Inquiry*, Volume 36 Issue 1 (March 2002), pp. 17-18.

⁸ Ryan Patrick McLaughlin, **Non-Violence and Nonhumans: Foundations for Animal Welfare in the Thought of Mohandas Gandhi and Albert Schweitzer**, *Journal of Religion Ethics*, Volume 40 Issue 4 (December 2012), p. 679.

2. ทฤษฎีสวัสดิ์สัตว์และทฤษฎีสวัสดิ์สภาพสัตว์

ก่อนตกผลึกเป็นทฤษฎีสวัสดิ์สัตว์และทฤษฎีสวัสดิ์สภาพสัตว์ดังเช่นที่เห็นในปัจจุบันนี้ สัตว์ถูกมองว่าเป็นทรัพย์สิน ที่สามารถใช้ประโยชน์อย่างไรก็ได้ จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1822 ได้มีการตรากฎหมายระดับพระราชบัญญัติ ที่มีชื่อเรียกว่า Martin's Act ขึ้นในประเทศอังกฤษ มีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองการทารุณกรรมปศุสัตว์ ได้แก่ ม้า วัวควาย และแกะ ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นของแบบแผนใหม่ที่กำหนดขึ้นเพื่อวางกรอบความสัมพันธ์ของมนุษย์และสัตว์ รวมทั้งกำหนดให้เอกชนมีส่วนร่วมในการบังคับใช้กฎหมายได้ ภายหลังต่อมาจึงพัฒนาเป็นทฤษฎีสวัสดิ์สัตว์และทฤษฎีสวัสดิ์สภาพสัตว์ โดยไม่ได้จำกัดชนิดของสัตว์ใดไว้อย่างชัดเจน แต่ในระยะแรกจะพบว่ามีกรกล่าวถึงเฉพาะสัตว์มีกระดูกสันหลัง (all vertebrates) เท่านั้นเนื่องจากสัตว์กลุ่มนี้สามารถแสดงออกถึงความรู้สึกเชิงบวกและเชิงลบได้เช่นเดียวกันกับมนุษย์ และในระยะต่อมาจึงได้ขยายขอบเขตไปถึงสัตว์ไม่มีกระดูกสันหลังชนิดอื่น (some invertebrates) ที่ปรากฏหลักฐานว่าสัตว์ชนิดนั้นมีความสามารถในการรับรู้ความรู้สึกได้ (sentience) ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 ทฤษฎีสวัสดิ์สัตว์ (Animal Right Theory) เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1975 นำเสนอโดยนักคิดชาวออสเตรเลีย ปีเตอร์ ซิงเกอร์ (Peter Singer) ซึ่งปีเตอร์ให้การรับรู้ต่อสัตว์ว่า มีคุณค่าภายในและมีความเท่าเทียมกันกับมนุษย์ สัตว์จึงมีสิทธิในการมีชีวิตที่มีอิสระและไม่ถูกทารุณกรรม แต่ในความเท่าเทียมกันต้องพิจารณาตามธรรมชาติของแต่ละสิ่งมีชีวิตโดยไม่เอาเกณฑ์ด้านพันธุกรรมมาชี้วัด เพื่อป้องกันการเหยียดสายพันธุ์ (speciesism) และใช้เกณฑ์ความสามารถในการรับรู้ความรู้สึกเชิงบวกและเชิงลบซึ่งเป็นความจริงตามธรรมชาติเป็นเกณฑ์วัดผลประโยชน์ในสิ่งมีชีวิต เนื่องจากหากจะนำเอาเกณฑ์ความสามารถในการให้เหตุผลมาเป็นตัวชี้วัด จะเป็นการลดคุณค่าภายในของเด็กเล็กหรือคนพิการทางสมองไปด้วยเช่นกัน และเกณฑ์ความสามารถในการให้เหตุผลเป็นเพียงบรรทัดฐานที่มนุษย์สร้างขึ้นมาใช้เอง⁹ ต่อมาในปี ค.ศ. 1983 แม้ว่าจะมีการโต้แย้งทฤษฎีสวัสดิ์สัตว์ในแง่ของการอยู่ภายใต้กรอบบรรทัดประโยชน์อยู่บ้าง ทอม เรแกน (Tom Ragan) ยังคงให้การสนับสนุนต่อทฤษฎีสวัสดิ์สัตว์ที่ปีเตอร์นำเสนอ โดยนำเสนอเกณฑ์การเป็นประธานของสิทธิ (subjects-of-a-life) จำนวน 6 ข้อ เพื่อใช้พิจารณาการมีคุณค่าในตัวเอง (inherent value) อันเกิดจากการมีประสบการณ์ในการมีชีวิตอยู่ ซึ่งเป็นระดับความสำคัญที่สัตว์มีต่อตัวสัตว์เอง ประกอบด้วย

(1) การมีความเชื่อและความต้องการ เช่น สุนัขเชื่อว่าเจ้าของจะให้ขนม สุนัขต้องการออกไปเดินเล่นนอกบ้าน

---

⁹ Peter Singer, *All Animals Are Equal* in *Animal Right*, Edited by Clare Palmer, (London: Routledge, 2008).

Tom Ragan, *The Case for Animal Rights* in *Animal Right*, Edited by Clare Palmer, (London: Routledge, 2008).

(2) ความสามารถในการรับรู้ ผ่านประสาทสัมผัสที่มี และสามารถจดจำประสบการณ์ที่เกิดขึ้น รวมทั้งเข้าใจการมีอยู่ของอนาคตโดยแสดงออกถึงพฤติกรรมเฉพาะอย่างเช่น การฝังของเล่นหรืออาหารของสุนัขเพื่อในภายหลังจะกลับมาเล่นหรือกินอาหารดังกล่าว การรอคอยเจ้าของกลับบ้าน

(3) ความสามารถในการมีสภาวะทางอารมณ์จากประสบการณ์ที่เป็นสุขและเป็นทุกข์ เช่น การแสดงออกถึงความพอใจจากการได้เล่นกับมนุษย์ ความเศร้าเมื่อต้องอยู่ลำพัง

(4) การรับรู้ความชอบของตนเองและการเป็นอยู่ที่ดี โดยรู้ว่าชอบอะไรมากกว่าอะไร และต้องการอยู่ในพื้นที่ปลอดภัย เช่น การวิ่งกลับเข้าหาเจ้าของในช่วงเวลาที่เกิดการตกใจกลัว ซึ่งความรู้การเป็นอยู่ที่ดีของตัวสัตว์นี้แยกออกจากผลกระทบที่เกิดขึ้นกับบุคคลอื่น ดังนั้น สุนัขที่ตกใจกลัวเสียงดังจากพลุจะยังคงวิ่งหาพื้นที่ปลอดภัย แม้ว่าเจ้าของอยากให้สุนัขแสดงพฤติกรรมในรูปแบบอื่นก็ตาม

(5) ความสามารถที่จะริเริ่มแสวงหาสิ่งที่ตนต้องการหรือตามเป้าหมายที่ต้องการได้ เช่น การบินออกไปหาอาหารนอกรั้วของแม่นกเพื่อนำมาให้ลูกนกกิน

(6) การมีตัวตนอย่างต่อเนื่อง เช่น ลูกสุนัขที่เติบโตขึ้นเป็นสุนัขโตเต็มวัยยังมีนิสัยและลักษณะเฉพาะตัวของตนเอง¹⁰

ในบริบทนี้เป็นการสะท้อนแนวคิดทางจริยธรรมของสัตว์ และปิดการรับรู้ว่า สัตว์ดำรงชีวิตอยู่ตามสัญชาตญาณเท่านั้น ดังนั้น มนุษย์จึงควรให้ความเคารพต่อคุณค่าภายในของการมีอยู่ของสัตว์ และยุติการให้คุณค่าจากการมีอยู่เพื่อการถูกใช้ประโยชน์ รวมตลอดจนการยุติการใช้ประโยชน์จากสัตว์อีกด้วย โดยปีเตอร์ได้แสดงหลักฐานและโน้มน้าวการยุติการใช้ประโยชน์จากสัตว์โดยเฉพาะการทดลองในสัตว์ และกระตุ้นเตือนให้มีการพิจารณาถึงประโยชน์ที่ได้จากการทดลองในสัตว์ว่า มีมากกว่าประโยชน์ที่จะได้รับการให้ความคุ้มครองแก่สวัสดิภาพของสัตว์หรือไม่ รวมถึงยังชี้ให้เห็นว่า มีการบิดเบือนภาพลักษณ์ของธุรกิจฟาร์มเลี้ยงสัตว์ให้แตกต่างไปจากสภาพความเป็นจริงที่สัตว์ในฟาร์มยังถูกปฏิบัติอย่างทารุณกรรม เช่นนี้แล้ว การหันกลับมาบริโภคพืชจะช่วยลดความระอของการเหยียดสายพันธุ์เหล่านี้นลงได้ อีกทั้งยังช่วยฟื้นฟูสภาพภูมิอากาศจากการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่มาจากการเลี้ยงสัตว์ได้อีกทางหนึ่งด้วย¹¹

นอกจากนี้ ยังมีกรอบความคิดอีก 2 กรอบ ที่ถูกนำเสนอขึ้นมาเพื่อสนับสนุนทฤษฎีสวัสดิภาพสัตว์ ได้แก่ กรอบแนวคิดการเลิกทาสสัตว์ (Abolitionist Approach) และกรอบแนวคิดขีดความสามารถสัตว์ (Capabilities Approach) ในส่วนของแนวคิดการเลิกทาสสัตว์ แกรี ฟรานซิโอน (Gary L. Francione) นำเสนอว่า มนุษย์และสัตว์

¹⁰ Erwin Lengauer, **Tom Regan's Philosophy of Animal Rights: Subjects-of-a-Life in the Context of Discussions of Intrinsic and Inherent Worth** [Online], 19 April 2025. Source: https://www.researchgate.net/publication/340972300_Tom_Regan's_Philosophy_of_Animal_Rights_Subjects-of-a-Life_in_the_Context_of_Discussions_of_Intrinsic_and_Inherent_Worth

¹¹ ปีเตอร์ ชิงเกอร์, **Animal Liberation Now: ว่าด้วยจริยธรรมการปฏิบัติต่อสัตว์**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สำนักนิติตามยาน, 2567), หน้า 126.

มีความเท่าเทียมกัน และทั้งมนุษย์และสัตว์ต่างสามารถรับรู้ความรู้สึกสุขทุกข์ได้เช่นเดียวกัน ทำให้ทั้งสองฝ่ายมีสิทธิพื้นฐานในการได้รับการคุ้มครองไม่ให้เกิดการทารุณกรรมหรือได้รับการปฏิบัติในฐานะเป็นทรัพย์สิน โดยเกร์ชี้ให้เห็นว่า เมื่อสัตว์ถูกนำมาเลี้ยงเป็นสัตว์เลี้ยงแล้ว มนุษย์มีหน้าที่ต้องดูแลสัตว์ที่มีอยู่เป็นอย่างดี และมีหน้าที่คุมกำเนิดสัตว์เลี้ยงทั้งหมด เพื่อตัดขาดความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีอำนาจเหนือจากการได้รับการอุปถัมภ์จากมนุษย์แล้วคืนสัตว์สู่ธรรมชาติในท้ายที่สุด¹² ในขณะที่มาร์ธา นุสบาม (Martha C. Nussbaum) เป็นอีกคนที่น่าสนใจเสนอแนวคิดขีดความสามารถสัตว์ โดยมีรากฐานการคิดจากการมองความยุติธรรมต่อทุกชีวิตไม่ว่าจะเป็นมนุษย์หรือสัตว์ว่า ทุกชีวิตมีสิทธิที่จะได้ใช้ชีวิตที่เจริญงอกงามในบริบทของตนเอง และเราจะต้องยอมรับในสิทธิและศักดิ์ศรีของทั้งมนุษย์และสัตว์ไปพร้อมกัน¹³

2.2 ทฤษฎีสวัสดิภาพสัตว์ (Animal Welfare Theory) เป็นทฤษฎีที่น่าสนใจเสนอแนวคิดที่มีหลักฐานทางวิทยาศาสตร์สนับสนุน โดยมุ่งที่จะเปลี่ยนแปลงการรับรู้ของสังคมและนำไปสู่การปฏิบัติต่อสัตว์ โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพของสัตว์มากขึ้นกว่าเดิม โดยหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ชี้ให้เห็นว่า สัตว์มีความสามารถในการรับรู้ความรู้สึก สัตว์จึงรู้สึกเจ็บปวดและเกิดความเครียดได้มากน้อยตามแต่ระดับความเจ็บปวดที่ได้รับ แต่ก่อนที่ทฤษฎีนี้จะงอกงามขึ้นจนเป็นรากฐานของการตรากฎหมายเพื่อให้การคุ้มครองสวัสดิภาพสัตว์ทั้งในลำดับศักดิ์ที่เป็นกฎหมายสูงสุด¹⁴ เช่น รัฐธรรมนูญของประเทศสวิตเซอร์แลนด์ในปี ค.ศ. 1992 รัฐธรรมนูญของประเทศเยอรมนีในปี ค.ศ. 2002 และในระดับพระราชบัญญัติ ผู้เขียนขอกล่าวถึงกระบวนการขับเคลื่อนแนวคิดที่สำคัญ 2 เรื่อง ได้แก่

---

¹² จีรพงศ์ ทรัพย์ชุมทอง, การอ้างเหตุผลเพื่อสิทธิสัตว์ของทฤษฎีความเป็นพลเมืองในการต่อต้านทฤษฎีการเลิกทาส, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท หลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2561). กรอบแนวคิดการเลิกทาสสัตว์ (Abolitionist Approach) นำเสนอโดยเกร์ ฟรานซิโอน (Gary L. Francione) ที่เห็นว่า สัตว์มีคุณค่าภายใน (intrinsic value) และมีสิทธิทางศีลธรรม (moral right) เหมือนมนุษย์ จึงมีความเท่าเทียมกันกับมนุษย์ และต้องไม่ถูกปฏิบัติเป็นสิ่งของ โดยเรียกร้องให้ยุติการใช้ประโยชน์จากสัตว์ รวมไปถึงให้หยุดการบริโภคเนื้อสัตว์ และสนับสนุนให้ทานอาหารมังสวิรัตเพื่อยุติการใช้ความรุนแรงต่อสัตว์ ซึ่งเป็นแนวคิดที่เรียกร้องให้สังคมเปิดมุมมองการรับรู้ต่อสัตว์ใหม่ และมุ่งเน้นการยกเลิกการใช้สัตว์ทั้งหมด รวมไปถึงสนับสนุนให้มีการคุมกำเนิดสัตว์แม้จะมีนักสิทธิสัตว์โต้แย้งว่าการคุมกำเนิดสัตว์เป็นการกระทำที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ของมนุษย์เอง (eugenical ideologies) ซึ่งฟรานซิโอนให้เหตุผลที่ต่างออกไปว่า สัตว์ไม่ควรถูกนำมาเป็นสัตว์เลี้ยงเสียตั้งแต่แรก ดังนั้น จึงไม่ควรให้ยังมีการสืบทอดการเป็นสัตว์เลี้ยงต่อไปอีก

¹³ Martha C. Nussbaum, *Justice for Animals: Our Collective Responsibility*, (New York: Simon & Schuster, 2023), p. 81.

¹⁴ Erin Evans, *Constitutional Inclusion of Animal Rights in Germany and Switzerland: How Did Animal Protection Become an Issue of National Importance?* [Online], 24 May 2025. Source: <https://www.animalsandsociety.org/wp-content/uploads/2016/04/evans.pdf>

(1) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสวัสดิภาพสัตว์ (Universal Declaration on Animal Welfare)¹⁵ เป็นข้อตกลงระหว่างรัฐบาล ที่ริเริ่มโดยสมาคมพิทักษ์สัตว์แห่งโลก (the World Society for the Protection of Animals: WSPA) เสนอให้ที่ประชุมสหประชาชาติเพื่อพิจารณาให้การยอมรับหลักการที่ไม่ผูกพัน (Non-legally binding) ในเรื่องความสำคัญของการรับรู้ความเจ็บปวดของสัตว์และหน้าที่ความรับผิดชอบที่มนุษย์มีต่อสัตว์ โดยนำเสนอการค้นพบทางวิทยาศาสตร์ที่ชี้ให้เห็นว่าสามารถรับรู้ความเจ็บปวดและมีความรู้สึก และจำเป็นต้องได้รับการดูแลปกป้องจากการกระทำที่ทารุณโหดร้าย และลดความเจ็บปวดและสนับสนุนให้มีการตรากฎหมายหรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเพื่อรองรับหลักการดังกล่าว การยอมรับในสวัสดิภาพสัตว์และปฏิบัติต่อสัตว์อย่างมีมนุษยธรรมทำให้เกิดประโยชน์ 5 ด้าน คือ ด้านสุขภาพของมนุษย์ (Human health) ด้านการพัฒนาสังคม (Social development) ด้านการลดระดับความยากจนและความหิวโหย (Poverty & hunger reduction) ด้านการจัดการภัยพิบัติ (Disaster management) และด้านความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม (Environmental sustainability) อย่างไรก็ตาม ปฏิญญานี้ไม่ได้รับการยอมรับโดยสหประชาชาติ แต่มีการยอมรับกันในระดับประเทศ ได้แก่ เคนยา (Kenya) อินเดีย (India) คอสตาริกา (Costa Rica) สาธารณรัฐเช็ก (Czech Republic) สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ (Republic of the Philippines) ออสเตรเลีย (Australia) กัมพูชา (Cambodia) ฟิจิ (Fiji) ลัตเวีย (Latvia) ลิทัวเนีย (Lithuania) นิวซีแลนด์ (New Zealand) โปแลนด์ (Poland) สโลวีเนีย (Slovenia) แทนซาเนีย (Tanzania) สหราชอาณาจักร (United Kingdom) องค์การสุขภาพสัตว์โลก (World Organisation for Animal Health – OIE) สมาคมสัตวแพทย์เครือจักรภพ (Commonwealth Veterinary Association – CVA) สหพันธ์สัตวแพทย์แห่งยุโรป (Federation of Veterinarians of Europe – FVE) สมาคมสัตวแพทย์แห่งชาติของประเทศชิลี (Chile) นิวซีแลนด์ (New Zealand) สหราชอาณาจักร (United Kingdom) ฟิลิปปินส์ (Philippines) ประเทศไทย (Thailand) และโคลอมเบีย (Colombia)¹⁶

(2) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิสัตว์ (the Universal Declaration of Animal Rights: UDAR)¹⁷ ในปี ค.ศ. 1978 ได้ถูกนำเสนอในที่ประชุมเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (the United Nation's Educational, Scientific and Cultural Organization: UNESCO) โดยอาศัยแนวคิด

---

¹⁵ World Society for the Protection of Animals, **Universal Declaration on Animal Welfare** [Online], 5 April 2025. Source: https://www.worldanimalprotection.ca/sites/default/files/media/ca_-_en_files/case_for_a_udaw_tcm22-8305.pdf

¹⁶ Europa Regina, **Universal Declaration on Animal Welfare** [Online], 21 August 2025. Source: <https://europaregina.eu/business-ethics/animal-ethics/universal-declaration-on-animal-welfare/>

¹⁷ ResearchGate, **77. The Use and Misuse of the Universal Declaration of Animal Rights in Portugal** [Online], 5 April 2025. Source: https://www.researchgate.net/publication/363216584_77_The_use_and_misuse_of_the_Universal_Declaration_of_Animal_Rights_in_Portugal

จากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นข้อตกลงร่วมกันและเป็นมาตรฐานเดียวกันในการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสัตว์ รวมทั้งสถานะทางกฎหมายของสัตว์ และกำหนดวิธีปฏิบัติทางศีลธรรมที่มนุษย์พึงมีต่อสัตว์เพื่อปกป้องสัตว์ให้ปลอดภัยเนื่องจากสัตว์ถูกใช้เป็นอาหาร เพื่อการบันเทิง และเพื่อเปลี่ยนมุมมองที่มีต่อสัตว์ แต่อย่างไรก็ดี แม้ว่าปฏิญญาดังกล่าวไม่ได้ถูกรับรองโดย UNESCO จึงไม่มีผลผูกพันทางกฎหมายในระหว่างประเทศ รวมทั้งไม่ได้รับการรับรองจากองค์การระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง แต่ก็แสดงให้เห็นแรงกระเพื่อมของการรับรู้ต่อสัตว์เริ่มเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดี

ซึ่งในปัจจุบันมีการนำเสนอร่างอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสุขภาพและการคุ้มครองสัตว์ (First Pre-Draft UN Convention on Animal Health and Protection: UNCAHP)¹⁸ เพื่อเป็นกลไกระหว่างประเทศในการให้คุ้มครองสัตว์ทุกชนิดทั้งในด้านสวัสดิภาพและสุขภาพ และเน้นการส่งเสริมหลักจริยธรรมห้าประการและหลักการ 3R สำหรับการลดการทดลองในสัตว์ (Reduction) การเปลี่ยนวิธีการทดลองสัตว์ (Refinement) และการใช้วิธีทางเลือกแทนการทดลองด้วยสัตว์ (Replacement) เพื่อให้สอดคล้องกับการรับรู้ถึงคุณค่าภายในของสัตว์และการมีความสามารถในการรับรู้ความรู้สึกเช่นเดียวกับมนุษย์ รวมตลอดจนข้อเสนอให้มีการจัดทำร่างตราสารระหว่างประเทศ ได้แก่ ร่างอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองสัตว์ ((the drafted) the International Convention for the Protection of Animals: ICPA) และร่างพิธีสารว่าด้วยสัตว์เลี้ยง ((the drafted) Companion Animal Protocol)¹⁹ เพื่อเป็นข้อตกลงระหว่างประเทศให้รัฐสมาชิกต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามพันธกรณีตามร่างอนุสัญญาที่ให้การยอมรับในหลักการว่า มนุษย์และสัตว์ต่างอยู่อาศัยร่วมกัน และพึ่งพิงกันในระบบนิเวศเดียวกัน แบ่งปันมรดกของวิวัฒนาการร่วมกัน และมนุษย์ในฐานะเป็นผู้มีศีลธรรม จึงมีหน้าที่รับผิดชอบต่อสัตว์ รวมทั้งให้การยอมรับคุณค่าภายใน จึงต่อต้านการฆ่าสัตว์โดยไม่จำเป็นหรือโดยทารุณโหดร้าย และในโอกาสที่มนุษย์จะต้องควบคุมการขยายพันธุ์ของสัตว์ ก็มีหน้าที่เชิงบวกที่จะต้องจัดสภาพแวดล้อมหรือให้การดูแลที่จำเป็นด้วย

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ทฤษฎีสิทธิสัตว์มุ่งเน้นการให้ความเคารพต่อสัตว์และมุ่งเน้นการยุติการใช้ประโยชน์ต่อสัตว์ และอาจขยายไปถึงการยุติการมีความสัมพันธ์ใดต่อกันเพื่อให้สัตว์ได้กลับไปใช้ชีวิตอย่างอิสระในพื้นที่ที่ต้องการ ในขณะที่ทฤษฎีสวัสดิภาพสัตว์มุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างความเจ็บปวด

---

¹⁸ The Global Animal Law GAL Association, **UN Convention on Animal Health and Protection (UNCAHP)** [Online], 24 April 2025. Source: <https://www.globalanimallaw.org/downloads/Folder-UNCAHP.pdf>

¹⁹ David Favre, **An International Treaty for Animal Welfare**, *Animal Law Review*, Volume 18 Issue 2 (2011-2012), pp. 237-280.

ที่เกิดขึ้นและการได้รับประโยชน์จากสัตว์ ผ่านการกำหนดมาตรฐานเพื่อเป็นแนวปฏิบัติต่อสัตว์อย่างมีมนุษยธรรม โดยพิจารณาตามหลักอิสรภาพห้าประการ

3. แนวคิดจากทฤษฎีสวัสดิภาพสัตว์และทฤษฎีสวัสดิภาพสัตว์ที่ปรากฏในกฎหมายของไทย

สาระสำคัญตามกฎหมายไทยจะปรากฏร่องรอยแต่เพียงแนวคิดการจัดสวัสดิภาพสัตว์ และการปฏิบัติต่อสัตว์ให้เป็นไปตามหลักวิชาการและหลักจริยธรรมของการวิจัยตามทฤษฎีสวัสดิภาพสัตว์เป็นหลัก โดยยังไม่มี การรับรองเรื่องสิทธิสัตว์ตามทฤษฎีสวัสดิภาพสัตว์ไว้ ซึ่งการให้ความคุ้มครองแก่สัตว์แบ่งตามชนิดสายพันธุ์ ความเป็นอิสระ และถิ่นที่อยู่ของสัตว์ สามารถจัดกลุ่มกฎหมายออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

3.1 กฎหมายเพื่อการคุ้มครองสัตว์ป่าที่เกิดและดำรงชีวิตอยู่ในธรรมชาติอย่างเป็นอิสระ ได้แก่ พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 โดยมีเจตนารมณ์เพื่อสงวน อนุรักษ์คุ้มครอง ดูแลรักษา พื้นฟูสัตว์ป่า รวมทั้งแหล่งที่อยู่อาศัย และทรัพยากรธรรมชาติอื่น ผ่านการกำหนดมาตรการควบคุม การครอบครอง การค้า การนำเข้า ส่งออก หรือนำผ่าน ซึ่งสัตว์ป่า ซากสัตว์ป่า และผลิตภัณฑ์จากซากสัตว์ป่า รวมตลอดจนการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อปฏิบัติให้เป็นไปตามพันธกรณีที่มี ในข้อตกลงระหว่างประเทศด้านสัตว์ป่าและพืชป่า²⁰ อีกทั้งมีการกำหนดระดับความเข้มงวดของมาตรการ สำหรับสัตว์ป่าแต่ละประเภทตามความสำคัญต่อระบบนิเวศและความใกล้สูญพันธุ์ โดยกลุ่มสัตว์ป่าสงวนจะเป็นกลุ่มที่อยู่ภายใต้บังคับมาตรการที่มีระดับความเข้มงวดสูงสุด เนื่องจากหายากหรือใกล้สูญพันธุ์ ปัจจุบันมี สัตว์ป่าสงวน²¹จำพวกสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมจำนวน 15 ชนิด จำพวกนก 4 ชนิด จำพวกสัตว์เลื้อยคลาน 1 ชนิด

²⁰ ข้อตกลงระหว่างประเทศด้านสัตว์ป่าและพืชป่า ได้แก่

(1) อนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดของสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora: CITES) (ประเทศไทยลงนามเป็นภาคีเมื่อวันที่ 21 มกราคม 2526 และมีผลใช้บังคับ 21 เมษายน 2526)

(2) อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (Convention on Biological Diversity: CBD) (ประเทศไทยลงนามเป็นภาคีเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2535 และมีผลใช้บังคับ 29 มกราคม 2547) และ

(3) พิธีสารนาโงยาว่าด้วยการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมและการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้จากการใช้ทรัพยากร พันธุกรรมอย่างยุติธรรมและเท่าเทียม (Nagoya Protocol on Access to Genetic Resources and the Fair and Equitable Sharing of Benefits Arising from their Utilization) (ประเทศไทยลงนามเป็นภาคีเมื่อวันที่ 31 มกราคม 2555 แต่ยังไม่ได้ให้สัตยาบันจึงยังไม่มีผลใช้บังคับ)

²¹ สัตว์ป่าจำพวกสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ได้แก่ กระซู่ (Didermocerus sumatraensis) กวางผา (Naemorhedus griseus) กูปรีหรือโคไพร (Bos sauveli) เก้งหม้อ (Muntiacus feae) ควายป่า (Bubalus bubalis) พะยูนหรือหมูน้ำ (Dugong dugon) แมวลายหินอ่อน (Pardofelis marmorata) แรด (Rhinoceros sondaicus) ละองหรือละมั่ง (Cervus eldi) เสี่ยงผาหรือเอื้องหรือกูราหรือโคร้า (Capricornis sumatraensis) วาฬบรูด้า (Balaenoptera edeni) วาฬโอมูระ (Balaenoptera omurai) สมเสร็จ (Tapirus indicus) สมันหรือเนื้อสมัน (Cervus schomburgki) วาฬสีน้ำเงิน (Balaenoptera musculus)

สัตว์ป่าจำพวกนก ได้แก่ นกกระเรียน (Grus antigone) นกเจ้าฟ้าหญิงสิรินธร (Pseudochelidon sirintarae) นก แด้วแล้วท้องดำ (Pitta gurneyi) นกชนหิน (Rhinoplax vigil)

และจำพวกปลา 1 ชนิด นอกจากนี้ ยังกำหนดกลไกควบคุมการตั้งสวนสัตว์ให้ผู้ประกอบกิจการต้องขอใบอนุญาตจากอธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช หรืออธิบดีกรมประมง เพื่อให้การจัดตั้งกิจการสวนสัตว์เป็นไปตามมาตรฐานการจัดตั้งสวนสัตว์ ซึ่งรวมถึงการจัดสวัสดิภาพให้แก่สัตว์ภายในสวนสัตว์ด้วย²²

3.2 กฎหมายเพื่อการคุ้มครองสัตว์ทั่วไป ได้แก่ พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 กำหนดขึ้นโดยมีเจตนารมณ์เพื่อให้ความคุ้มครองแก่สัตว์ ที่เป็นสิ่งมีชีวิต และมีความสามารถในการรับรู้ความรู้สึก ด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์การจัดสวัสดิภาพให้แก่สัตว์ตามแต่ละชนิด และวัตถุประสงค์การใช้ประโยชน์ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ให้แก่สัตว์ที่โดยปกติจะอยู่ภายใต้การเลี้ยงดูแลของมนุษย์ ตามวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ได้แก่ เพื่อใช้งาน เป็นพาหนะ เป็นเพื่อน เป็นอาหาร เพื่อใช้ในการแสดง หรือเพื่อการใด แต่ก็ไม่จำเป็นต้องปรากฏตัวเจ้าของที่แน่ชัด รวมตลอดจนกำหนดบทลงโทษกรณีมีการทารุณกรรมสัตว์ และขยายขอบเขตความคุ้มครองไปถึงสัตว์ที่อาศัยอยู่ในธรรมชาติ ได้แก่ กระรอกหลายสี นกเขาขาว ลูกผสมสัตว์ตระกูลเสือ หมูป่า และอีเห็นข้างลายหรืออีเห็นธรรมดา ตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าฯ เพื่อให้การคุ้มครองสวัสดิภาพแก่สัตว์เหล่านี้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง กำหนดสัตว์ที่อาศัยอยู่ในธรรมชาติ พ.ศ. 2561

นอกจากการคุ้มครองสัตว์ทั่วไปแล้ว ยังมีกฎหมายที่มุ่งเน้นการคุ้มครองสัตว์ที่ถูกนำไปใช้ประโยชน์ในการทดลองด้วย คือ พระราชบัญญัติสัตว์เพื่องานทางวิทยาศาสตร์ พ.ศ. 2558 ซึ่งเป็นกฎหมายที่เข้ามาดูแลสวัสดิภาพของสัตว์ที่อยู่ในการทดลองให้ได้รับการปฏิบัติอย่างมีมนุษยธรรม และการใช้สัตว์เหล่านี้ต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักวิชาการและจรรยาบรรณ โดยจะต้องไม่ทำให้สัตว์เจ็บปวด ทรมาน หรือเสียชีวิตโดยไม่จำเป็น

สัตว์ป่าจำพวกสัตว์เลื้อยคลาน ได้แก่ เต่ามะเฟือง (*Dermochelys coriacea*)

สัตว์ป่าจำพวกปลา ได้แก่ ปลาฉลามวาฬ (*Rhinodon typus*)

²² มาตรา 33 ผู้ที่จะจัดตั้งและประกอบกิจการสวนสัตว์ต้องได้รับใบอนุญาตจากอธิบดี โดยยื่นเอกสารโครงการจัดตั้งและประกอบกิจการสวนสัตว์ บัญชีรายการชนิดและจำนวนสัตว์ป่าหรือซากสัตว์ป่าที่มีหรือจะมีไว้ในครอบครองโดยต้องแสดงหลักฐานการได้มา พร้อมด้วยแผนที่แสดงที่ตั้ง แบบแปลน และแผนผังของสวนสัตว์

ฯลฯ

ฯลฯ

มาตรฐานการจัดการสวนสัตว์อย่างน้อยต้องมีสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

- (1) การจัดการพื้นที่เลี้ยงและจัดแสดงสัตว์
- (2) การดูแลด้านโภชนาการ
- (3) การสุขภาพ การบำบัดน้ำเสีย การกำจัดของเสีย และการควบคุมโรค
- (4) การดูแลรักษาสัตว์
- (5) การจัดสวัสดิภาพสัตว์
- (6) ความปลอดภัยและการรักษาความปลอดภัย
- (7) การปฏิบัติการและมาตรการฉุกเฉินต่าง ๆ
- (8) แนวทางการให้ความรู้หรือการศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับสัตว์

ฯลฯ

ฯลฯ

สำหรับกฎหมายในส่วนอื่นที่แม้มีการกล่าวถึงสัตว์อยู่ด้วย แต่ก็ยังเป็นกฎหมายที่เน้นการให้ความคุ้มครองหรือป้องกันโรคที่อาจแพร่จากสัตว์สู่คน รวมถึงการควบคุมการประกอบวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ จึงไม่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองสัตว์โดยตรง จึงไม่นำมากล่าวถึงในรายละเอียด ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558 พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 พระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติเชื้อโรคและพิษจากสัตว์ พ.ศ. 2558 พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์เพื่อการจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2559 พระราชบัญญัติบำรุงพันธุ์สัตว์ พ.ศ. 2509 และพระราชบัญญัติสถานพยาบาลสัตว์ พ.ศ. 2533

4. การพัฒนาทฤษฎีสสิทธิสัตว์ให้สอดคล้องกับวิถีการใช้ชีวิตร่วมกันระหว่างมนุษย์และสัตว์

ภายหลังการเกิดขึ้นของทฤษฎีสสิทธิสัตว์และทฤษฎีสวัสดิภาพสัตว์ ทฤษฎีสวัสดิภาพสัตว์ได้รับการยอมรับโดยนำมาใช้เป็นฐานในการออกกฎหมายและกำหนดกฎระเบียบเพื่อกำหนดวิธีปฏิบัติต่อสัตว์ที่คำนึงต่อสวัสดิภาพสัตว์มากขึ้น เช่น รัฐธรรมนูญของประเทศเยอรมนี²³ ผู้เขียนเห็นว่าทฤษฎีสสิทธิสัตว์ตามที่ได้กล่าวไปในส่วนที่ 3 มีความแข็งตัวมากเกินไป การจะกำหนดให้สัตว์เป็นผู้ทรงสิทธิจึงเป็นแนวคิดที่นำไปปฏิบัติได้ยาก

ในปี ค.ศ. 2011 ซู โดแนลสันกับวิล คิมลิก้า (Sue Donaldson and Will Kymlicka) ตีพิมพ์หนังสือชื่อ *Zoopolis: A Political Theory of Animal Rights* ที่นำเสนอมุมมองใหม่ของการผานแนวคิดภายใต้ทฤษฎีสสิทธิสัตว์เข้ากับบริบทในปัจจุบันที่มนุษย์และสัตว์ต่างใช้ชีวิตร่วมกันหรือใช้ชีวิตอยู่ในพื้นที่ละแวกเดียวกัน ซึ่งเป็นแนวคิดที่ลดทอนการแบ่งแยกมนุษย์และสัตว์ออกจากกันโดยสิ้นเชิงตามที่แกรีนำเสนอไว้ โดยซูและวิลมุ่งเน้นการให้คุณค่าต่อการรักษาความสัมพันธ์เชิงบวกที่เกิดขึ้นระหว่างมนุษย์และสัตว์ในปัจจุบันขณะมากกว่าการมุ่งจะย้อนเวลากลับไปในอดีตก่อนที่ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสัตว์จะก่อตัวขึ้น โดยทฤษฎีการเมืองเกี่ยวกับสิทธิสัตว์ (A Political Theory of Animal Rights) ที่ซูและวิลมีรากฐานมาจากการให้การรับรู้การเป็นบุคคลของสัตว์²⁴ และให้คุณค่าต่อมิตรภาพความเป็นเพื่อนที่มีต่อมนุษย์ จึงได้นำเสนอหน้าที่ตามหลักความเป็นธรรมที่มนุษย์พึงปฏิบัติต่อสัตว์ในแต่ละบทบาท โดยอาจมีข้อยกเว้นวิธีปฏิบัติในบางสถานการณ์ที่เกิดการขัดแย้งระหว่างบทบาท เช่น การป้องกันภัยคุกคามจากสัตว์ที่ดุร้ายโดยยังคำนึงถึงการไม่

²³ Article 20a [Protection of the natural foundations of life and animals]

Mindful also of its responsibility towards future generations, the state shall protect the natural foundations of life and animals by legislation and, in accordance with law and justice, by executive and judicial action, all within the framework of the constitutional order.

²⁴ Sue Donaldson and Will Kymlicka, *Zoopolis: A Political Theory of Animal Rights*, (New York: Oxford University Press, 2011), p. 49. สิทธิพื้นฐานสากลเชิงลบ (universal negative right) ที่กล่าวถึงคือ สิทธิในการไม่ถูกทารุณกรรม การถูกใช้ในการทดลอง การถูกครอบครองเป็นเจ้าของ การตกเป็นทาส การถูกกักขัง การถูกฆ่า

สร้างความเจ็บปวดเกินสมควรแก่สัตว์ ซึ่งการจะใช้วิธีปฏิบัติที่เป็นข้อยกเว้นได้จะต้องมีการพิจารณาว่า เข้าเงื่อนไขในการเลือกใช้ข้อยกเว้นอย่างแท้จริง²⁵ ซึ่งหน้าที่ที่ชูและวิลนาเสนอขึ้นมานี้ เรียกได้ว่า “หน้าที่เชิงบวก (Positive duties)” ที่นอกเหนือไปจาก การไม่ปฏิบัติต่อสัตว์ในอันที่จะเป็นการทารุณกรรมสัตว์ หรือเรียกได้ว่าเป็น การปฏิบัติโดยการคำนึงถึงหลักสวัสดิภาพสัตว์²⁶

หน้าที่เชิงบวกต่อสัตว์ที่กล่าวถึงนี้ เป็นหน้าที่ที่มนุษย์พึงปฏิบัติต่อสัตว์ตามบทบาทของสัตว์ในสังคม ที่ชูและวิลได้นำเสนอไว้ 3 กลุ่ม คือ

(1) กลุ่มสัตว์เลี้ยง ที่มีบทบาทพลเมืองร่วม (co-citizenship) คือ สัตว์เลี้ยงที่ถูกมนุษย์นำมาเลี้ยงดูเป็น ระยะเวลาานาน ไม่ว่าจะเป็นสัตว์เลี้ยงที่โดยปกติใช้เพื่อเป็นเพื่อน เพื่อใช้งาน เพื่อเป็นพาหนะ เพื่อเป็นอาหาร หรือเพื่อใช้ในการแสดง ความกลมกลืนจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนี้เองที่ทำให้จำเป็นต้องมีหน้าที่ความ รับผิดชอบต่อกันผ่านการสร้างข้อตกลงในการอยู่อาศัยร่วมกันอย่างเป็นธรรม โดยสัตว์กลุ่มนี้จะได้รับการ คำนึงถึงภายใต้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการให้การคุ้มครองสวัสดิภาพสัตว์ในลักษณะเดียวกับกฎหมายตามข้อ 3.2

(2) กลุ่มสัตว์ป่า เป็นกลุ่มที่ปกครองตนเอง (sovereign entities) ตามโครงสร้างการปกครองของสัตว์ แต่ละสายพันธุ์ โดยสามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีอิสระ ไม่อยู่ในความควบคุมของมนุษย์ ได้แก่ ช้างป่า หมาป่า วาฬ ซึ่งสัตว์ป่ากลุ่มนี้หลายสายพันธุ์จะได้รับการคุ้มครองทั้งจากกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองพื้นที่ป่าให้อุดมสมบูรณ์และ การเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ ในลักษณะเดียวกับกฎหมายตามข้อ 3.1

(3) กลุ่มสัตว์ในชุมชน มีบทบาทกึ่งพลเมือง (denizenship) โดยเป็นสัตว์ที่มีพื้นที่อาศัยอยู่ซ้อนทับกับ พื้นที่อยู่อาศัยในชุมชนมนุษย์ ซึ่งอาจเกิดจากการพัฒนาพื้นที่ป่าไปเป็นพื้นที่เมือง หรือเกิดจากการข้ามไปมา ระหว่างเขตพื้นที่อาศัยที่อยู่ต่อเนื่องกัน แต่ไม่มีความสัมพันธ์หรือสามารถพัฒนาความสัมพันธ์เชิงบวกกับมนุษย์ เช่น ลิงแสม สุนัขจิ้งจอก รวมทั้งมีความเสี่ยงที่จะถูกปฏิบัติด้วยความทารุณโหดร้าย จากการถูกรับรู้ว่าเป็นกลุ่ม ภาระของสังคมมนุษย์ และบางส่วนถูกกีดกันไม่ให้อาศัยอยู่ในพื้นที่เดียวกันอีกต่อไป

ซึ่งหน้าที่เชิงบวกที่สำคัญที่มนุษย์พึงมีต่อสัตว์ในแต่ละบทบาทมีความมุ่งหมายที่แตกต่างกันไป โดยใน บทบาทการเป็นพลเมืองร่วมจะมุ่งเน้นการให้การคุ้มครองดูแล ในขณะที่การมุ่งเน้นการให้อิสระในการใช้ชีวิต จะมอบให้แก่สัตว์ป่าซึ่งมีการปกครองตนเอง แต่ก็ไม่ละเลยที่จะเข้าไปให้ความช่วยเหลือเมื่อเกิดเหตุการณ์ เฉพาะ เช่น ไฟป่า โดยพิจารณาตามเงื่อนไขความจำเป็นประกอบกัน ในส่วนของสัตว์กึ่งพลเมืองจะมุ่งเน้นไปที่ การเคารพในสิทธิของการใช้ชีวิตในพื้นที่เดียวกันอย่างเป็นธรรม รวมทั้งคำนึงถึงการมีอยู่ของสัตว์ในบทบาทนี้ เมื่อมนุษย์ต้องตัดสินใจดำเนินการใดที่จะส่งผลกระทบต่อสัตว์เหล่านี้ด้วย

นอกจากทฤษฎีการเมืองเกี่ยวกับสิทธิสัตว์ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว แนวคิดอีกประการหนึ่งที่สามารถ นำมาใช้พิจารณาความต่างของผลลัพธ์เป้าหมายของทฤษฎีสิทธิสัตว์และทฤษฎีสวัสดิภาพสัตว์ คือ แนวคิดการมี

²⁵ Ibid., pp. 40-43.

²⁶ Ibid., pp. 182.

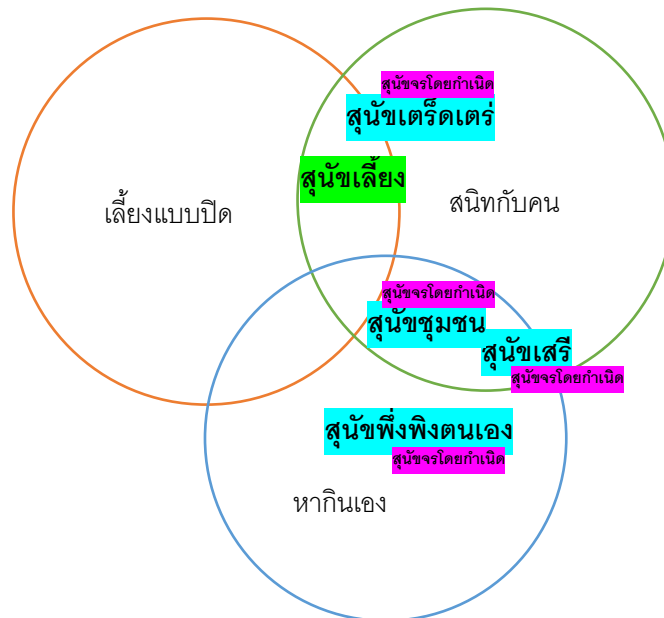
ชีวิตที่ผาสุกที่เกิดจากการขยายแนวคิดหลักอิสระภาพห้าประการที่มุ่งสร้างความเป็นอิสระให้แก่สัตว์อันเกิดจากความกระหาย ความหิว และการขาดสารอาหาร (Freedom from thirst, hunger and malnutrition) ความไม่สบายตัวและการถูกเปิดเผย (Freedom from discomfort and exposure) ความเจ็บปวด การบาดเจ็บ และโรคภัย (Freedom from pain, injury, and disease) และความกลัวและความกดดัน (Freedom from fear and distress) รวมทั้งให้อิสระในการแสดงพฤติกรรมตามธรรมชาติของสัตว์แต่ละชนิด (Freedom to express normal behaviour)²⁷ แนวคิดนี้ถูกพัฒนาให้สอดคล้องกับการยอมรับในปัจจุบันที่ว่า สัตว์มีความสามารถในการรับรู้ความรู้สึก ซึ่งหมายถึงความรวมถึงความรู้สึกเชิงบวกด้วย ดังนั้นแล้ว การให้ความคุ้มครองสัตว์จากความรู้สึกเชิงลบจึงเป็นเพียงส่วนเดียวที่ถูกนำมาพิจารณา ยังคงเหลือความรู้สึกในเชิงบวกอันได้แก่ การได้รับประสบการณ์เชิงบวกในขณะมีชีวิต การได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่สร้างความสุข น่าสนใจ ความมั่นใจ และรู้สึกปลอดภัย ที่รวมไปตลอดจนการได้รับการป้องกันจากประสบการณ์เชิงลบบางประการทั้งหมดหรือบางส่วน อันได้แก่ ความไม่สบายต่อร่างกาย ไม่ว่าจะเป็นอาการหายใจไม่สะดวก คลื่นไส้ เวียนศีรษะ อ่อนแรง แข็งแรงไม่พอ และความเจ็บป่วย ซึ่งแนวคิดการมีชีวิตที่ผาสุกนี้ ช่วยสร้างพื้นที่ให้มนุษย์ได้พิจารณาว่า ผลลัพธ์สุทธิของสถานการณ์ในแต่ละบริบทส่งผลให้สัตว์มีประสบการณ์เชิงบวกมากกว่าหรือไม่²⁸ ในส่วนนี้เองจะเป็นปัจจัยสำคัญต่อการกำหนดพฤติกรรมหรือวิถีปฏิบัติของมนุษย์ที่มีต่อสัตว์ รวมทั้งทำให้ผลลัพธ์เป้าหมายของทั้งสองทฤษฎีสามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เพื่อให้สามารถเห็นภาพได้ชัดเจน ผู้เขียนขอยกตัวอย่างของการปรับใช้แนวคิดการผสมผสานระหว่างทฤษฎีสวัสดิภาพสัตว์และทฤษฎีสวัสดิภาพสัตว์ในการหาแนวทางเพื่อจัดการจำนวนประชากรสุนัขจรในชุมชน ซึ่งจำเป็นต้องเริ่มต้นพิจารณาเสียก่อนว่า สุนัขจรจัดเป็นสัตว์ที่อยู่ในบทบาทใด ผ่านการใช้หลักเกณฑ์ 3 ข้อ ที่ผู้เขียนพิจารณาปัจจัยเกี่ยวข้องและกำหนดขึ้นโดยมีสุนัขเป็นศูนย์กลาง ได้แก่ ลักษณะการเลี้ยงปิดเปิด (วงกลมสีส้ม) การคงอยู่ของความสัมพันธ์ใกล้ชิดต่อมนุษย์ (วงกลมสีเขียว) และความอิสระของการหาอาหารด้วยตัวเองของสุนัข (วงกลมสีฟ้า) ซึ่งนำมากำหนดนิยามศัพท์ของสุนัขจร เพื่อแยกออกจากสุนัขเลี้ยงที่เลี้ยงดูโดยเจ้าของในพื้นที่มีรั้วรอบขอบชิด และมีการควบคุมการเตร็ดเตร่เมื่อออกไปนอกพื้นที่เลี้ยง แล้วจึงจะทราบได้ว่ามนุษย์มีหน้าที่และจำเป็นต้องมีข้อตกลงในการอาศัยอยู่ร่วมกันด้วยหรือไม่ โดยสามารถแบ่งสุนัขจรออกได้เป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

²⁷ Farm Animal Welfare Council, **Farm Animal Welfare in Great Britain : Past, Present and Future** [Online], 21 August 2025. Source: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a7d89fe40f0b64fe6c24508/Farm_Animal_Welfare_in_Great_Britain_-_Past__Present_and_Future.pdf

²⁸ David J. Mellor, **Updating Animal Welfare Thinking: Moving beyond the “Five Freedoms” towards “A Life Worth Living”** [Online], 21 August 2025. Source: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4810049/>

ภาพที่ 2 แสดงการแบ่งประเภทของสุนัขจร

โดยผู้เขียนได้สังเกตและวิเคราะห์พฤติกรรมสุนัข รวมทั้งศึกษาข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสุนัข²⁹แล้วจึงกำหนดนิยามศัพท์ คำว่า สุนัขจร (stray dog) ในแต่ละกลุ่มขึ้นใหม่เพื่อให้เกิดความชัดเจนต่อการดำเนินการควบคุมจำนวนสุนัขให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยเกณฑ์ที่พิจารณาสุนัขเป็นศูนย์กลาง ได้แก่ การเลี้ยงดูแบบเปิดหรือปิด ความใกล้ชิดกับคน และความสามารถในการหาอาหาร แล้ว พบว่า สุนัขจร คือ สุนัขที่มีอิสระในการเคลื่อนตัวไปมาในบริเวณต่าง ๆ ได้เอง ไม่มีผู้เฝ้าระวังดูแล ไม่ว่าจะเจ้าของหรือไม่มีเจ้าของ มี 5 กลุ่ม คือ

(1) สุนัขเตร็ดเตร่ (free-roaming dog with owner) คือ สุนัขมีเจ้าของ แต่ไม่ได้รับการดูแลให้อยู่ภายในบริเวณบ้าน สามารถเคลื่อนตัวออกไปที่ต่าง ๆ ได้โดยอิสระ ยังคงได้รับอาหารและการดูแลจากเจ้าของ

(2) สุนัขเสรี (free-roaming dog without owner) คือ สุนัขที่เคยมีเจ้าของ ถูกทอดทิ้ง สามารถเคลื่อนตัวออกไปที่ต่าง ๆ ได้โดยอิสระ แต่มีความสามารถในการหาอาหารได้เองน้อย

²⁹ ยศนันท์ ปารากรณ์, มาตรการทางกฎหมายในการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดในประเทศไทย : ศึกษากรณีของเจ้าของสุนัขผู้ประกอบการเพื่อจำหน่ายสุนัข และหน่วยงานของรัฐ (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า) 2562) และร้อยโทธนภพ ศรีสภาพร, มาตรการทางกฎหมายในการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดในเขตกรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2552)

(3) สุนัขชุมชน³⁰ (community dog) คือ สุนัขไม่มีเจ้าของ และสามารถเคลื่อนตัวออกไปที่ต่าง ๆ ได้โดยอิสระ ได้รับอาหารหรือการดูแล ให้การรักษาจากชุมชน

(4) สุนัขพึ่งพิงตนเอง (feral dog) คือ สุนัขไม่มีผู้ดูแล มีอิสระ และหาอาหารได้ด้วยตนเอง

(5) สุนัขจรดโดยกำเนิด (authentic stray Dog) คือ สุนัขผลผลิตใหม่ที่เกิดจากการผสมภายในกลุ่มสุนัขจร โดยระดับความสัมพันธ์กับมนุษย์จะขึ้นอยู่กับพัฒนาการในช่วง 2-3 เดือนแรกว่า มีประสบการณ์เชิงบวกหรือเชิงลบกับมนุษย์ และมีปัจจัยเรื่องความสัมพันธ์ของแม่สุนัขกับมนุษย์เป็นปัจจัยสนับสนุนโดยตรงในการเรียนรู้ที่จะสร้างความสัมพันธ์กับมนุษย์

หากพิจารณาบทบาทของสัตว์ร่วมกับนิยามศัพท์ของสุนัขจร จะทำให้ทราบได้ว่า สุนัขจรกลุ่มใหญ่ที่สุดจะเป็นกลุ่มที่มีความสัมพันธ์กับมนุษย์และจัดได้ว่าอยู่ในสถานะพลเมืองร่วม ได้แก่ สุนัขเตร็ดเตร่ สุนัขเสรี สุนัขชุมชน และมีเพียงสุนัขพึ่งพิงตนเองเท่านั้นที่จะจัดได้ว่ามีสถานะกึ่งพลเมือง โดยที่ผู้เขียนมุ่งเน้นการพิจารณาหน้าที่เชิงบวกต่อสุนัขจรในกลุ่มที่มีสถานะพลเมืองเนื่องจากเป็นสุนัขกลุ่มใหญ่และสุนัขมีประสบการณ์ร่วมกับมนุษย์มาก่อนแล้ว การพัฒนาหรือฟื้นฟูความสัมพันธ์กับมนุษย์จึงเป็นเรื่องที่ทำให้รวดเร็วกว่า ซึ่งหน้าที่เชิงบวกที่สำคัญต่อการอาศัยอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์และสุนัขจรที่นำมาจากแนวคิดของชูและวิล คือ การป้องกันการผลิตลูกสุนัขจนเกินศักยภาพ

แม้ว่าสิทธิในการสืบพันธุ์ตามธรรมชาติ (the right to reproduce naturally) จะเป็นสิทธิพื้นฐานที่มนุษย์จะต้องให้ความเคารพจากการยอมรับการมีอยู่ของสิทธิสัตว์ แต่ในฐานะของการเป็นพลเมืองร่วมสุนัขก็ต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมในการไม่ผลิตลูกสุนัขจนเกินศักยภาพการเลี้ยงดูทั้งของตัวสุนัขเจ้าของสุนัข ชุมชนที่สุนัขอาศัยอยู่ รวมถึงสังคมโดยรวม เมื่อสัตว์ไม่อาจควบคุมตนเองจากภายในได้ แต่การผสมพันธุ์ถูกขับเคลื่อนพฤติกรรมจากฮอร์โมนภายใน ทำให้มนุษย์มีความจำเป็นต้องเข้ามาร่วมตัดสินใจเพื่อประโยชน์ของสัตว์ ชุมชน และสังคมแทนตัวสัตว์เอง³¹ อย่างไรก็ตาม ภายใต้การป้องกันการขยายพันธุ์จนเกินศักยภาพนี้เอง มนุษย์จะสามารถควบคุมจำนวนประชากรสุนัขจรด้วยการทำหมันได้หรือไม่ และสอดคล้องกับทฤษฎีสิทธิสัตว์และทฤษฎีสวัสดิภาพสัตว์หรือไม่ โดยในส่วนของพิจารณาทฤษฎีสัตว์นั้น ปีเตอร์ไม่ได้โต้แย้งต่อการคุมกำเนิดสัตว์โดยตรง และตีความจากข้อคิดเห็นของปีเตอร์ต่อการมุ่งกำจัดหนูด้วยยาเบื่อ ทำให้หนูตายอย่างช้า ๆ ด้วยความทรมาน การกำจัดหนูเพื่อป้องกันโรคด้วยการฆ่าโดยรวดเร็วหรือการผลิตสารที่ทำให้สัตว์เป็นหมันอาจเป็นทางเลือกที่เหมาะสมกว่า จึงเห็นได้ว่า ซิงเกอร์ไม่ได้โต้แย้งว่าการคุมกำเนิดจะเป็นการละเมิดต่อสิทธิสัตว์ และในส่วนของทฤษฎีสวัสดิภาพสัตว์ การเลือกใช้วิธีการควบคุมจำนวนประชากรสุนัขจรจะต้องไม่

³⁰ คำว่า สุนัขชุมชน มีการใช้กล่าวถึง สุนัขที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนที่สมาชิกในชุมชนดูแล เช่น โครงการสุนัขชุมชนในพื้นที่วัดนางนองและเมืองทองธานี โครงการสุนัขชุมชนตลาดแม่กลอง จังหวัดสมุทรสงคราม

³¹ Sue Donaldson and Will Kymlicka, *Zoopolis: A Political Theory of Animal Rights*, pp 224-247

เป็นการสร้างความทุกข์ทรมานแก่สัตว์ ซึ่งหากการดำเนินการทำหมันเป็นไปตามหลักวิชาชีพของสัตวแพทย์ การดำเนินการดังกล่าวย่อมสอดคล้องกับทฤษฎีสวัสดิภาพสัตว์ด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ การคุมกำเนิดในสุนัขจิ้งจอกยังถูกนำมาใช้เป็นกลไกหลักในการจัดการประชากรสุนัขจรจัดอย่างเช่น การจัดการประชากรสุนัขตามกลยุทธ์อาเซียนเพื่อกำจัดโรคพิษสุนัขบ้าโดยอาศัยโมเดล CNVR (Capture, Neuter, Vaccinate, Release) ที่จะมีการจับ (capture) ทำหมัน (neuter) ฉีดวัคซีน (vaccinate) และปล่อย (release) สุนัขกลับคืนพื้นที่ ดำเนินการให้แก่สุนัขทุกกลุ่ม สำหรับการทำให้สุนัขจิ้งจอกเป็นไปตามหลักวิชาชีพสัตวแพทย์ ที่จะต้องมีการเตรียมความพร้อมและการดูแลให้แก่สุนัขจิ้งจอกที่จะเข้ารับการทำให้หมัน ทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการทำหมันนั้น หากดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะช่วยพัฒนาหรือฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสุนัขจิ้งจอกขึ้นได้ โดยสอดคล้องกับหลักการตามร่างข้อ 9³² ของร่างพิธีสารว่าด้วยสัตว์เลี้ยงๆ ที่แม้ปัจจุบันยังไม่ผลใช้บังคับ แต่นับได้ว่าเป็นหลักการของร่างพิธีสารดังกล่าวก็สามารถที่จะพิจารณานำเอามาปรับใช้ได้ โดยกำหนดให้การสามารถนำสัตว์เลี้ยงไปผ่าตัดทำหมันเพื่อควบคุมการสืบพันธุ์ไม่พึงประสงค์ได้ ซึ่งในส่วนนี้ผู้เขียนเห็นว่า การให้ความใส่ใจดูแลในระหว่างกระบวนการทำหมันในทุกขั้นตอน จะสร้างความเชื่อใจและความรับรู้เชิงบวกต่อมนุษย์ให้แก่สุนัขจิ้งจอก อีกทั้งยังเป็นการบ่มเพาะทักษะทางสังคมของสุนัขจากการได้ปฏิสัมพันธ์และได้รับความเมตตาจากมนุษย์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการทำหมันทุกขั้นตอน และเมื่อนำสุนัขจิ้งจอกกลับคืนพื้นที่ในชุมชน จะทำให้ยังคงรักษาระดับความเชื่อใจของสุนัขที่มีต่อมนุษย์ผ่านการให้การดูแลของคนในชุมชน

---

³² ARTICLE 9: Surgical Operations

1. Surgical operations for the purpose of modifying the appearance of a companion animal or for other non-curative purposes shall be prohibited and, in particular:

- a. the docking of tails;
- b. the cropping of ears;
- c. devocalisation; and
- d. declawing and defanging.

Other operations or procedures which the Contracting Parties believe inappropriate may be listed as an Annex to the Protocol.

2. Exceptions to these prohibitions shall be permitted only:

- a. if a veterinarian considers non-curative procedures necessary for veterinary medical reasons or for the benefit of any particular animal; and
- b. to prevent reproduction.

3. a. Operations in which the animal will or is likely to experience severe pain shall be carried out under anesthesia only by a veterinarian or under his supervision.

b. Operations for which no anesthesia is required may be carried out by a person competent under national legislation.

ในปัจจุบันสุนัขที่ได้รับการดูแลโดยชุมชนในพื้นที่สาธารณะตามชุมชน มักจะได้รับการขนานนามว่า สุนัขชุมชน³³ แต่ยังไม่ปรากฏว่ามีการให้การรับรองสุนัขกลุ่มดังกล่าวให้มีสถานะตามกฎหมาย และกำหนดความรับผิดชอบทั้งต่อตัวสุนัขและต่อชุมชนว่ามีอยู่เช่นไร ผู้เขียนได้ศึกษากฎหมายของประเทศอินเดียในส่วนนี้ แล้วพบว่า รัฐบาลกลางของประเทศอินเดียได้ออกกฎหมายลำดับรอง คือ กฎว่าด้วยการคุมกำเนิดสัตว์ (the Animal Birth Control Rules 2023) โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมสัตว์ (the Prevention of Cruelty to Animals Act 1960) ที่ให้สถานะทางกฎหมายแก่สุนัขจรในชุมชนหรือสุนัขชุมชนเป็นสัตว์ชุมชน (Community Animals)³⁴ โดยกำหนดให้ต้องทำหมันและฉีดวัคซีนป้องกันโรคให้แก่สุนัขจร และส่งกลับคืนไปยังพื้นที่ที่อยู่อาศัยเดิมของสุนัข รวมทั้งกำหนดวิธีการให้การดูแลสัตว์ชุมชนให้แก่ผู้ดูแลสัตว์ชุมชน (designated feeder) ด้วย เช่น กำหนดพื้นที่ให้อาหารสุนัขที่ต้องห่างไกลจากพื้นที่สนามเด็กเล่น³⁵ โดยในกรณีของประเทศไทย ผู้เขียนเห็นควรกำหนดสถานะทางกฎหมายให้สุนัขจรหรือสุนัขชุมชนอยู่ในสถานะการเป็นสัตว์เลี้ยงชุมชน (Community Pet: CP) ที่กำหนดให้ชุมชนคือผู้ให้การดูแลสุนัขตัวนั้นโดยไม่เป็นการเข้าถือเอากรรมสิทธิ์ในลักษณะเดียวกับบุคคลธรรมดา การกำหนดสถานะของสุนัขกลุ่มนี้ไว้ในกฎที่บังคับใช้โดยทั่วไปย่อมทำให้เกิดการยอมรับการมีอยู่ของสุนัขกลุ่มดังกล่าว และเป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขและป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในพื้นที่ของตนเอง โดยไม่เป็นการผลักภาระความรับผิดชอบในเรื่องนี้ไปที่บุคคลใดเพียงลำพัง เนื่องจากเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า การมีอยู่ของสุนัขจรมีที่มาหลักจากการไม่ทำหมันสุนัขและมีการทอดทิ้งสุนัขที่เกินจากความต้องการ³⁶ หรือกล่าวได้ว่าเป็นผลลัพธ์จากการเลี้ยงสัตว์โดยขาดความรับผิดชอบนั่นเอง ดังนั้นแล้ว เมื่อนำเอาแนวคิดการจัดการประชากรสุนัขตาม

³³ สภาผู้แทนราษฎร, กระทั่งถามที่ 209 ร. ของนายสฤกษ์พงษ์ เกี่ยวข้อง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดกระบี่ พรรคภูมิใจไทย เรื่อง ปัญหาสุนัข แมว ลิงจรจัด ขาดหน่วยงานรับผิดชอบ (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 138 ตอนพิเศษ 180 ง หน้า 18 9 สิงหาคม 2564) 24

³⁴ ‘Community Animals’ means any animal born in a Community for which no ownership has been claimed by any individual or an Organisation, excluding wild animals as defined under the Wildlife Protection Act, 1972 (53/1972)

³⁵ **20. Feeding of Community Animals:**

(1) It shall be responsibility of the Resident Welfare Association or Apartment Owner Association or Local Body’s representative of that area to make necessary arrangement for feeding of community animals residing in the premises or that area involving the person residing in that area or premises as the case may be, who feeds those animals or intends to feed those animals and provides care to street animals as a compassionate gesture. The Resident Welfare Association or Apartment Owner Association or the Local Body’s representative shall ensure: -

Etc.

³⁶ International Companion Animal Management Coalition, **Humane Dog Population Management Guidance 2019** [Online], 22 August 2025. Source: <https://www.icam-coalition.org/download/humane-dog-population-management-guidance/>

กลยุทธ์อาเซียนมาใช้ร่วมกันกับการเป็นสัตว์เลี้ยงชุมชน จะได้โมเดล CNVR-CP (Capture, Neuter, Vaccinate, Release – Community Pet) ขึ้นใหม่ ซึ่งจะทำให้การจัดการจำนวนประชากรสุนัขมีความยั่งยืน ผ่านกระบวนการปรับเปลี่ยนการรับรู้ที่มีต่อสัตว์เลี้ยงชุมชน รวมทั้งการให้วัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด แต่ทั้งนี้ ยังคงจะต้องดำเนินการไปควบคู่กับการให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์อย่างมีความรับผิดชอบ ซึ่งมีความสอดคล้องกับหลักการตามร่างพิธีการว่าด้วยสัตว์เลี้ยงฯ ในส่วนร่างข้อ 11³⁷ เกี่ยวกับการกำหนดมาตรการเพื่อลดจำนวนสุนัขจรและร่างข้อ 12³⁸ เกี่ยวกับการจัดการศึกษาและให้ความรู้เกี่ยวกับสัตว์เลี้ยง

---

³⁷ **ARTICLE 11: Reduction of Stray Animals**

When a Contracting Party considers that the numbers of stray animals present it with a problem, it shall take the appropriate legislative and/or administrative measures necessary to reduce their numbers in a way which does not cause avoidable pain, suffering, or distress.

a. Such measures shall include the requirements that:

i. if such animals are to be captured, this is done with the minimum of physical and mental suffering to the animal; and

ii. whether captured animals are kept or killed, this is done in accordance with the principles established in this Protocol.

b. Parties undertake to consider:

i. providing for dogs and cats to be permanently identified by some appropriate means which causes little or no enduring pain, suffering, or distress, such as tattooing as well as recording the numbers in a register together with the names and addresses of their owners;

ii. reducing the unplanned breeding of dogs and cats by promoting the neutering of these animals;

iii. encouraging the finder of a stray dog or cat to report it to the competent authority; and

iv. birth control methods for controlling the number of stray animals.

³⁸ **ARTICLE 12: Information and Education Programmes**

The Contracting Parties undertake to encourage the development of information and education programmes so as to promote awareness and knowledge amongst organizations and individuals concerned with the keeping, breeding, training, trading, and boarding of companion animals of the provisions and the principles in this Protocol. In these programmes, attention shall be drawn in particular to the following subjects:

a. the need for training of companion animals for any commercial or competitive purpose to be carried out by persons with adequate knowledge and ability;

b. the need to discourage:

i. gifts of companion animals to persons under the legal age, without the express consent of their parents or other persons exercising parental responsibilities;

ii. gifts of companion animals as prizes, awards, or bonuses;

iii. unplanned breeding of companion animals;

5. บทสรุป

กล่าวโดยสรุปได้ว่า สิทธิสัตว์และสวัสดิภาพสัตว์ภายใต้ทฤษฎีทั้งสองมีผลลัพธ์เป้าหมายที่ต่างกัน โดยทฤษฎีสิทธิสัตว์ มุ่งไปสู่การยุติการใช้ประโยชน์จากสัตว์ทั้งปวง โดยเฉพาะการทดลองสัตว์และธุรกิจฟาร์มสัตว์ขนาดใหญ่ ในขณะที่ทฤษฎีสวัสดิภาพสัตว์ยังคงยอมรับการใช้ประโยชน์จากสัตว์ แต่วิธีการใช้ประโยชน์จะต้องพิจารณาว่า ไม่ทำให้สัตว์ได้รับความทรมานจนเกินจำเป็น ความแตกต่างอย่างสิ้นเชิงของทั้งสองทฤษฎีนำไปสู่การพัฒนาทฤษฎีและแนวคิดใหม่ที่มีแกนความแตกต่างนี้เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติต่อสัตว์เชิงบวกร่วมกัน โดยการนำเอาบริบทความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสัตว์มาพิจารณาเพื่อนำเสนอหน้าที่เชิงบวกของมนุษย์ที่มีต่อสัตว์ และหน้าที่ตามบทบาทในสังคมของสัตว์นั้น ซึ่งเมื่อพิจารณาในแง่ของการเป็นสุนัขจรจะพบว่า สุนัขจิ้งจอกกลุ่มใหญ่จะเป็นสุนัขที่อยู่ในบทบาทการเป็นพลเมืองร่วมที่ย่อมต้องมีหน้าที่ต่อสังคมที่สุนัขอาศัยอยู่ด้วย การจำกัดสิทธิในการสืบพันธุ์ตามธรรมชาติผ่านการร่วมตัดสินใจโดยมนุษย์เพื่อให้ความคุ้มครองแก่ทั้งตัวสัตว์และสังคมจึงเป็นสิ่งที่ยอมรับได้และไม่ขัดแย้งต่อทฤษฎีสิทธิสัตว์ รวมทั้งการพิจารณาใช้วิธีการควบคุมจำนวนประชากรด้วยการทำหมันสุนัขจรตามหลักวิชาชีพสัตวแพทย์จะสอดคล้องกับการปฏิบัติต่อสัตว์ตามทฤษฎีสวัสดิภาพสัตว์ด้วยเช่นกัน ทั้งยังเป็นการสร้างความรับรู้และประสบการณ์เชิงบวกร่วมกันระหว่างมนุษย์และสุนัขจรตรงตามแนวคิดการมีชีวิตที่ผาสุกที่สัตว์ได้รับจากการปฏิบัติของมนุษย์ต่อสัตว์ด้วยความใส่ใจทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการดำเนินการผ่าตัด ตลอดจนการได้รับการดูแลจากชุมชนภายหลังการส่งกลับคืนพื้นที่ โดยอาศัยโมเดล CNVR-CP นี้จะนำไปสู่การสามารถจัดการประชากรสุนัขจรในชุมชนได้อย่างยั่งยืนต่อไป

---

c. the possible negative consequences for the health and wellbeing of wild animals if they were to be acquired or introduced as companion animals; and

d. the risks of irresponsible acquisition of companion animals leading to an increase in the number of unwanted and abandoned animals.

Other issues and concerns that need to be addressed by Contracting Parties may be set out in an Annex to this Protocol.

รายการอ้างอิง

- จีรพงศ์ ทรัพย์ชุมทอง, **การอ้างเหตุผลเพื่อสิทธิสัตว์ของทฤษฎีความเป็นพลเมืองในการต่อต้านทฤษฎีการเลิกทาส**, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท หลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2561).
- ปีเตอร์ ชิงเกอร์, **Animal Liberation Now: ว่าด้วยจริยธรรมการปฏิบัติต่อสัตว์**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สำนักนิติตามยาน, 2567).
- ยศนันท์ ปารากรณ์, **มาตรการทางกฎหมายในการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดในประเทศไทย : ศึกษากรณีของเจ้าของสุนัขผู้ประกอบการเพื่อจำหน่ายสุนัข และหน่วยงานของรัฐ** (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า) 2562)
- ร้อยโทธนภพ ศรีสถาพร, **มาตรการทางกฎหมายในการจัดการปัญหาสุนัขจรจัดในเขตกรุงเทพมหานคร** (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2552)
- สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, **กระทู้ถามที่ 209 ร. ของนายสฤกษ์พงษ์ เกี่ยวข้อง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดกระบี่ พรรคภูมิใจไทย เรื่อง ปัญหาสุนัข แมว ลิงจรจัด ขาดหน่วยงานรับผิดชอบ (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 138 ตอนพิเศษ 180 ง หน้า 18 9 สิงหาคม 2564)**
- David Favre, **An International Treaty for Animal Welfare**, Animal Law Review, Volume 18 Issue 2 (2011-2012).
- David J. Mellor, **Updating Animal Welfare Thinking: Moving beyond the “Five Freedoms” towards “A Life Worth Living”** [Online], Source: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4810049/>
- Erin Evans, **Constitutional Inclusion of Animal Rights in Germany and Switzerland: How Did Animal Protection Become an Issue of National Importance?** [Online], Source: <https://www.animalsandsociety.org/wp-content/uploads/2016/04/evans.pdf>
- Erwin Lengauer, **Tom Regan’s Philosophy of Animal Rights: Subjects-of-a-Life in the Context of Discussions of Intrinsic and Inherent Worth** [Online], Source: https://www.researchgate.net/publication/340972300_Tom_Regan's_Philosophy_of_Animal_Rights_Subjects-of-a-Life_in_the_Context_of_Discussions_of_Intrinsic_and_Inherent_Worth
- Europa Regina, **Universal Declaration on Animal Welfare** [Online], Source: <https://europaregina.eu/business-ethics/animal-ethics/universal-declaration-on-animal-welfare/>
- Farm Animal Welfare Council, **Farm Animal Welfare in Great Britain : Past, Present and Future** [Online], Source: <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/>

5a7d89fe40f0b64fe6c24508/Farm_Animal_Welfare_in_Great_Britain_-_Past__Present_and_Future.pdf

- International Companion Animal Management Coalition, **Humane Dog Population Management Guidance 2019** [Online], Source: <https://www.icam-coalition.org/download/humane-dog-population-management-guidance/>

- Justin E. H. Smith, **Divine Machines: Leibniz and the Sciences of Life**, (Princeton: Princeton University Press, 2011).

- Martha C. Nussbaum, **Justice for Animals: Our Collective Responsibility**, (New York: Simon & Schuster, 2023).

- Peter Harrison, **Descartes on Animals**, The Philosophical Quarterly, Volume 42 Issue 167 (April 1992).

- Peter Harrison, **The Virtues of Animals in Seventeenth-Century Thought**, Journal of the History of Ideas, Volume 59 Issue 3 (July 1998).

- Peter Singer, **All Animals Are Equal in Animal Right**, Edited by Clare Palmer, (London: Routledge, 2008).

- ResearchGate, **77. The Use and Misuse of the Universal Declaration of Animal Rights in Portugal** [Online], Source: https://www.researchgate.net/publication/363216584_77_The_use_and_misuse_of_the_Universal_Declaration_of_Animal_Rights_in_Portugal

- Richard H. Popkin, **Apology for Raymond Sebond by Michel de Montaigne** [Online], Source: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,sso&db=ers&AN=89876369&authtype=shib&site=eds-live&scope=site>

- Ryan Patrick McLaughlin, **Non-Violence and Nonhumans: Foundations for Animal Welfare in the Thought of Mohandas Gandhi and Albert Schweitzer**, Journal of Religion Ethic, Volume 40 Issue 4 (December 2012).

- Scott Wilson, **Indirect Duties to Animals**, Journal of Value Inquiry, Volume 36 Issue 1 (March 2002).

- Stanford Encyclopedia of Philosophy, **Thomas Aquinas** [Online], Source: <https://plato.stanford.edu/entries/aquinas/#WillFree>

- Sue Donaldson and Will Kymlicka, **Zoopolis: A Political Theory of Animal Rights**, (New York: Oxford University Press, 2011).

- The Global Animal Law GAL Association, **UN Convention on Animal Health and Protection (UNCAHP)** [Online], Source: <https://www.globalanimallaw.org/downloads/Folder-UNCAHP.pdf>
- Tom Ragan, **The Case for Animal Rights** in **Animal Right**, Edited by Clare Palmer, (London: Routledge, 2008).
- World Society for the Protection of Animals, **Universal Declaration on Animal Welfare** [Online], Source: https://www.worldanimalprotection.ca/sites/default/files/media/ca_-_en_files/case_for_a_udaw_tcm22-8305.pdf